

“Deskundigen moeten elkaar ontmoeten”

De strijd tussen zoet en zout is een oude strijd met vele aspecten. In de 14e en 15e eeuw werden handel en walvisvaart bedreven vanuit steden als Alkmaar en De Rijp, toen in open verbinding met de Zuiderzee, nu al eeuwen midden in het groene land. Het Deltaplan, opgesteld na de stormvloed van 1953, ging oorspronkelijk uit van volledig gesloten dammen. Het behoud van het ecosysteem in de Oosterschelde was aanleiding om die dam half gesloten te maken. De kierstand van de Haringvlietsluizen maakt vismigratie naar hun paaigebieden mogelijk. In het advies van de Commissie Veerman vormen de verziltingbestrijding en de zoetwatervoorziening in West-Nederland belangrijke redenen om een drastische peilverhoging op het IJsselmeer te overwegen. Sinds 2001 bestaat een Platform Zoet-Zout, waarin deskundigen kennis uitwisselen. Binnenkort viert dit platform zijn tienjarig bestaan. Aanleiding voor een gesprek met voorzitter Els van Grol en Herman Haas, trekker van het platform, beiden werkzaam bij Rijkswaterstaat in Lelystad.

Hoe is dit platform ontstaan?

“Dit platform is opgericht naar aanleiding van het gereedkomen van een studie van het RIZA en het RIKZ, vroeger beide adviesdiensten van Rijkswaterstaat; het RIZA voor het zoete en het RIKZ voor het zoute water. De gezamenlijke studie ging over de mogelijkheden en wenselijkheden van een herstel van estuariene gradiënten in Nederland. Hierover was een brede literatuurstudie verschenen die de gehele kust besloeg van De Dollard in Oost-Groningen tot Het Zwin in Zeeuws-Vlaanderen. Over dit onderwerp was veel kennis in Nederland aanwezig, maar erg versnipperd en zonder dat er veel contacten tussen die deskundigen waren. Eén van de aanbevelingen van dit

Els van Grol

rapport was het opzetten van het Platform Herstel Zoet-Zout. In december 2001 vond een eerste bijeenkomst plaats in de visafslag in Scheveningen. Tweemaal per jaar geeft het platform een nieuwsbrief uit en regelmatig verzorgt het een netwerkbijeenkomst.”

Wie nemen daaraan deel?

“Rijkswaterstaat organiseert deze bijeenkomsten. Het platform telt ruim 200 leden: medewerkers van Rijkswaterstaat, DG Water, het vroegere LNV, waterschappen, provincies en gemeenten, maar ook consultants, kennisinstellingen en onderwijsinstellingen. Op de bijeenkomsten komen zo'n 50 à 75 mensen.”

“De motor van dit platform zit vanouds bij Rijkswaterstaat, maar ook de waterschappen die met de zoet-zoutproblematiek te maken hebben, raken steeds meer betrokken. Rijkswaterstaat trekt daar steeds meer samen mee op. Geleidelijk is ook het aandachtsgebied van het platform breder geworden. Niet alleen de ecologie en problemen van vismigratie, maar ook alle andere aspecten van het zoet-zoutvraagstuk, waaronder de zoetwaterverdeling, zijn meer in beeld gekomen.”

Wat is het hoofdprobleem nu?

“Het vraagstuk van de verdeling van het zoete water in tijden van droogte tussen het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen. Verzilting is dan een groot aandachtspunt. Het platform richt zich daarbij primair op het oppervlaktewater. Verzilting via het grondwater komt daarbij wel aan de orde. De invloed van zoute kwel is ook integraal onderdeel van alle modellen, maar op het grondwater richt het platform zich niet specifiek. Tijdens een droge periode is de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling het centrale orgaan. Daar komt alle informatie bij elkaar die nodig is

om het beschikbare zoete water optimaal te verdelen. De commissie geeft adviezen over de te nemen maatregelen die in uitzonderlijke situaties nodig zijn en coördineert ze ook.”

Wat zijn die maatregelen?

“Om te beginnen zijn er de preventieve maatregelen die waterbeheerders kunnen nemen als zich een periode van droogte aandient. Op rijksniveau zijn dat het aanpassen van de programma's voor de stuwen in de Nederrijn en de Lek, het dichtzetten van de Haringvlietsluizen en het verhogen van het peil van het IJsselmeer. Ook regionaal wordt zoveel mogelijk water vasthouden. Als er daadwerkelijke tekorten ontstaan, wordt de landelijke verdringingreeks gehanteerd. Aan de verschillende categorieën van waterbehoefte een prioriteitsvolgorde toegekend. Categorie 1 betreft veiligheid en het voorkomen van de onomkeerbare schade; categorie 2 de nutsvoorzieningen; categorie 3 het kleinschalig hoogwaardig gebruik en categorie 4 alle overige belangen, waaronder ook landbouw en scheepvaart. De mate van watertekort wordt in vier gradaties aangeduid, van blauw (normale situatie) naar rood (crisis). In droge perioden verspreidt de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling tweewekelijks een droogtebericht over de stand van zaken en de genomen maatregelen. Indien nodig wordt deze frequentie verhoogd naar wekelijks. Het Platform Zoet-Zout biedt aan de commissie de gelegenheid om de verziltingseffecten van droogte en mogelijke maatregelen met collega's en andere beheerders te bespreken.”

Wat is er het afgelopen voorjaar gebeurd?

“Vanwege de droogte is een aantal maatregelen genomen. De stuwen in de

Herman Haas

Nederrijn en de Lek zijn gesloten, de Haringvlietsluizen ook, het Volkerak-Zoommeer is maar beperkt doorgespoeld. Op het IJsselmeer is het zomerpeil (hoger dan het winterpeil) versneld ingesteld en later nog eens met tien centimeter extra verhoogd. Daarnaast is een hele reeks kleinere maatregelen genomen bij stuwen en sluisen. Ten slotte is in alle watersystemen geprobeerd water te bergen tot het hoogste peil. Deze maatregelen tezamen sorteerden voldoende effect voor deze periode. Ondanks de lage afvoer van de Rijn was voldoende buffer gevormd."

Wanneer wordt de verzilting een probleem?

"Ook die vraag kwam tijdens de laatste bijeenkomst van het platform op 9 juni jl. aan de orde. De drinkwatervoorziening hanteert als chloridenorm 150 mg/l. Normen voor ander gebruik zijn soms minder duidelijk. We zien in de praktijk dat het ene waterschap voor bepaalde teelten een streefwaarde van 200 mg/l aanhoudt en het andere voor diezelfde teelten 600 mg/l. Dat vraagt dus om gedegen onderzoek en uitwisseling van kennis en ervaring. Als men altijd water met minder dan 200 mg/l chloride kreeg en daarmee goede teeltresultaten had, dan wil men dat zo houden. Vraag blijft waar die grens nu echt ligt en hoe hoog de zoutgevoeligheid van allerlei gewassen is. Bovendien neemt de plant het water uit de wortelzone op, het bodemwater. Je moet dus ook weten wat de interactie is tussen het water in de sloot en het grondwater. Die bepaalt het chloridegehalte in de wortelzone. Alterra is bezig de kennis op dat gebied te actualiseren en te vergroten."

Het NOS-journaal meldde laatst de teelt van zoute aardappelen.

"Dat geeft aan hoe men overal met het probleem van de verzilting bezig is. Het zal zeker zo zijn dat bepaalde rassen hogere zoutgehalten kunnen verdragen dan andere,

maar de gewone teelten zullen vooralsnog blijven overheersen."

"De echte verzilting is overigens alleen een probleem van laag-Nederland. Door de stijging van de zeespiegel en het inklinken van het veen zal in de toekomst meer zoet water nodig zijn om het zoute water weg te spoelen. Daarbij komt dan nog dat bij lagere afvoer het zoute water verder de rivier opdringt. Vanuit kennisinstellingen horen wij overigens dat droogteschade erger is dan zoutschade. De beschikbaarheid van het water is dus het belangrijkste."

Waar is de verziltingproblematiek het grootst?

"Dat is in het zuidwesten van Nederland, met name in de Rijn-Maasmonding. De situatie daar is ingewikkeld. Intensivering van teelten vraagt om meer doorspoeling in verband met de zoute kwel. De bestrijding van blauwalgen vraagt om doorspoeling of om een hoger zoutgehalte. Verzilting is dus een mogelijkheid, maar dan wel met mitigerende maatregelen voor de zoetwatervoorziening. Ook de drink- en industrie-watervoorziening vragen om zoet water. Als de verdamping langdurig groter is dan de neerslag, krimpen de zoetwaterlenzen op de eilanden, die van cruciaal belang zijn voor de watervoorziening van de landbouw. Ook dat vraagt om meer zoet water van buiten. De regionale watersystemen zijn nu nog vooral ingericht op de afvoer van overtollig water,

begonnen te verbinden vanuit RIKZ en RIZA. In 2006 ben ik hoofd van de afdeling Vergunningverlening van de Dienst Noordzee geworden. In 2009 ben ik bij de Waterdienst komen werken als hoofd Waterkwantiteit. Ik coördineer onder meer voor DG Water de bijdrage van Rijkswaterstaat aan de beleidsvoorbereiding op een aantal gebiedsdossiers, zoals de Waddenzee, Noordzee, de zuidwestelijke delta, en Deltaprogramma Rijnmond en Drechtsteden en IJsselmeergebied. Verder ondersteunt mijn afdeling Rijkswaterstaat op het terrein van waterverdeling en ontwikkelen we op dit terrein kaders voor het hoofdwatersysteem. Ik ben ook voorzitter van de Stuurgroep NHI die zich, samen met STOWA, Planbureau voor de Leefomgeving, de drinkwatersector en Deltares bezighoudt met het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium. Sinds een jaar ben ik voorzitter van dit platform."

Herman Haas: "Ik ben in 1956 geboren in Rotterdam en opgegroeid in Ridderkerk. Ik volgde de Hogere Landbouwschool in Dordrecht en ben aansluitend in 1979 afgestudeerd aan het Van Hallinstituut in Groningen, waar milieukunde toen een nieuwe studierichting was. In 1981 ben ik bij de Deltadienst komen werken, in Middelburg bij de afdeling Milieu en Inrichting. We waren voornamelijk bezig met de milieukundige begeleiding van de Oosterscheldewerken. Met de oplevering van de stormvloedkering in 1986 waren

"Verzilting wezenlijk onderdeel zoetwatervraagstuk"

maar zullen meer water moeten kunnen bufferen. Kortom: de problemen zijn groot en complex. Maar ook in het Groene Hart kunnen die aanzienlijk worden als bij Gouda geen water uit de Hollandse IJssel ingelaten kan worden omdat de zouttong via de Nieuwe Waterweg te ver het land indringt."

Kunt u wat over uw beider loopbaan vertellen?

Els van Grol: "Ik ben geboren in Den Haag in 1969 en opgegroeid in Leidschendam. Van 1987 tot 1991 volgde ik eerst de toenmalige Hogere Bosbouw- en Cultuurtechnische School in Velp. Aansluitend studeerde ik in Wageningen van 1991 tot 1994 versneld Hydrologie en waterbeheer. Mijn eerste baan was bij de Heidemij (Arcadis) in Deventer, waar ik van 1994 tot 1996 als geohydroloog werkte. In 1996 ben ik overgestapt naar de Dienst Weg- en Waterbouw van Rijkswaterstaat. Daar heb ik aan natuurvriendelijke oevers en beheer- en onderhoudsplan-systematiek gewerkt. Via het RIKZ kwam ik in het internationale en 'zoute werk' terecht: de problemen die delta's ondervinden in het Verre Oosten, waaronder India en Vietnam, maar ook in landen in Midden- en Oost-Europa, zoals Polen, Hongarije en Kroatië, waar we zoete en zoute thema's al

de Deltawerken klaar. Ik kwam toen bij de Dienst Getijdewateren, die in 1990 opging in het RIKZ. Mijn aandachtsgebied werd steeds breder. De zoet-zoutvraagstukken kwamen erbij: de problemen van Volkerak-Zoommeer en Grevelingen, de blauwalgen en de (slechte) waterbalansen tussen de systemen. Vanuit die kennis en ervaring zijn we landelijk aandacht gaan besteden aan alle zoet- zoutvraagstukken in geheel Nederland. Sinds 2009 werk ik bij de Waterdienst als adviseur bij de afdeling waterkwantiteit. Verzilting werd oorspronkelijk gezien als een kwaliteitsvraagstuk, maar het kwantiteitsaspect ervan is inmiddels steeds meer in beeld gekomen. Ik ben de contactpersoon voor het platform en verzorg de inhoudelijke programmering."

Wat beoogt het platform voor de komende tijd?

"De deelnemers aan het platform merken steeds meer hoe belangrijk het 'verbinden' van instanties en van mensen is. Daar gaat veel energie vanuit. Het platform wil dit nog meer bevorderen. Elkaar informeren over je werk, erover discussiëren, maar vooral elkaar ontmoeten."

Maarten Gast